

KORONAVİRÜS SALGINI SÜRECİNDEKİ ROL VE VİZYONUMUZ

A. Genel

Covid-19 salgını tüm insanlığa karşı eşi benzeri olmayan küresel bir tehdit olarak ortaya çıkmıştır. En gelişmiş ülkeler dahi salgının başta sağlık sistemleri ve hayatın her alanındaki sınamaları karşısında sarsıntı geçirmiştir. Salgına karşı dünyanın hemen her ülkesinde çeşitli ölçülerde hayata geçirilen kısıtlamalar, bireyleri, sosyal hayatı ve ekonomik faaliyetleri sarsmıştır. Türkiye, bu küresel felakete mücadelenin ancak uluslararası işbirliği ve dayanışmayla başarılacağına inanmaktadır. Bu yönde, ülkemiz gerek çok taraflı gerek ikili düzeyde uluslararası topluma bu yönde mesajlar vermiş ve somut katkılarda bulunmuştur.

Ulusal düzeyde ise kurumlarımız ve toplumumuz Sayın Cumhurbaşkanımızın dirayetli liderliği altında durumun ciddiyetini erken bir aşamada kavramış ve alınan önlemler sayesinde salgının ülkemize girişinin mümkün mertebe geciktirilmesi sağlanmıştır. Salgının gelişinden sonra ise sağlık altyapısının ve fiziki altyapısının sunduğu olanaklar sayesinde ülkemiz bu ciddi felakete karşı direncini başarıyla muhafaza etmiştir.

Bakanlığımız, 246 dış temsilciliğiyle dünyanın beşinci en büyük diplomatik ağının sunduğu imkanlardan istifadeyle yurtdışında vatandaşlarımızın yanında olmuştur. Dünyanın her noktasında devletimizin varlığı ve kudreti hissettirilmiştir. Yurtdışındaki vatandaşlarımızın ihtiyaçlarına koşulması ve insanlarımızın dünyanın dört bir yanından ülkemize tahliye edilmesi uluslararası çevrelerde takdirle izlenmiş ve örnek gösterilmiştir.

B. Covid-19 salgını karşısında Dışişleri Bakanlığının kurumsal yapılanması: Koordinasyon ve Destek Merkezi (DKDM)

Bakanlığımız, olağanüstü ve acil bir sınama olarak küresel çapta çok boyutlu etkiler yaratarak ortaya çıkan Covid-19 salgınına olağan bir kurumsal düzen içinde mukabele

edilemeyeceğini değerlendirmiş ve buradan hareketle özel bir yapılanmaya gitmiştir. Bu çerçevede, Covid-19 salgınıyla ilgili tüm gelişmelerin izlenmesi, değerlendirilmesi, başta vatandaşlarımıza yardım sağlanması üzere yurtdışıyla bağlantılı konularda ulusal kurumlarımız, dış temsilciliklerimiz ve yabancı ülkelerle gerekli eşgüdümün oluşturularak daha etkin mukabele ve yönlendirme sağlanması amacıyla 25 Mart 2020 tarihinde Dışişleri Bakanlığı Koordinasyon ve Destek Merkezi (DKDM) kurulmuştur. Bakanlığın ve dış temsilciliklerin tüm kurumsal süreçlerini, kaynaklarını ve mekanizmalarını Covid-19'la ortaya çıkan şartlara uyarlayan ve bununla mücadeleye seferber eden Merkez, doğrudan Sayın Dışişleri Bakanımıza sorumlu olmak üzere Bakan Yardımcısı Sayın Yavuz Selim Kıran başkanlığında güçlü bir kadroyla ve gerekli altyapıyla donatılmış olarak faaliyet göstermektedir.

Salgının yarattığı zorlu insani, sosyal ve ekonomik koşullarda yurtdışında bulunan vatandaşlarımıza yardımı öncelikli görevi olarak belirleyen Koordinasyon ve Destek Merkezimiz, ilk ve en acil iş olarak ülkemiz dışında turist, işçi, ziyaretçi gibi geçici statüde bulunan ve sınırların kapatılmasıyla mahsur kalan vatandaşlarımızın tahliye edilmeleri ve vatanlarına kavuşturulmaları sürecinde Türkiye genelinde ve Dışişleri Bakanlığı içinde eşgüdümü sağlayan odak noktası görevini yürütmüştür.

Yurtdışındaki vatandaşlarımızın sağlık sorunları, cenazeleri, maddi sıkıntıları gibi her türlü sorunuyla DKDM eşgüdümünde ve dış temsilciliklerimiz tarafından birebir ilgilenilmiştir. Temsilciliklerimiz sivil toplum kuruluşlarıyla işbirliği halinde ihtiyaç sahibi vatandaşlarımıza erzak ve nakdi yardım da yapmıştır.

Koordinasyon ve Destek Merkezimizin yönetiminde, yurtdışında Büyükelçiliklerimiz ve Başkonsolosluklarımız 24 saat çalışarak yurtdışında mahsur kalmış ve mağdur düşmüş her bir vatandaşımızı tespit etmişler, birebir ilgilenmişlerdir. Vatandaşlarımız evlerinden, otellerinden uçağa binene kadar temsilciliklerimizce takip edilmiş ve uğurlanmıştır.

Bazı vatandaşlarımızın bir başka ülkede uçağa binebilmeleri için iki yabancı ülke arasında kapalı olan sınırlar açılmış, diplomatik plakalı resmi araçlarımızla havalimanlarına intikalleri sağlanmıştır. Bazı durumlarda, vatandaşlarımızın hayati ilacı ulaştırılmış ve vatandaşlarımız diplomatik araçlarla Büyükelçilik konutlarına getirilerek uçak saatine kadar konaklamaları sağlanmıştır.

6 Kasım 2020 itibariyle, Covid-19 nedeniyle, yurtdışında 969 vatandaşımız maalesef hayatını kaybetmiştir. 774 vatandaşımızın cenazesi yurda getirilmiştir. Dışişleri Bakanlığı Koordinasyon ve Destek Merkezi'nce, cenazeler yakınlarıyla temas halinde defin noktasına kadar takip edilmekte, ailelerin bu süreçte istek ve ihtiyaçları öğrenilerek, karşılanmaya çalışılmaktadır. Sayın Bakanımız bu süreci hassasiyetle bizzat takip etmektedir.

Halihazırda, Covid-19 rahatsızlığı bulunan her vatandaşımızın durumu takip edilmekte, hastanede tedavi görenlere Dış Temsilciliklerimizce gereken ilgi gösterilmektedir.

Dışişleri Bakanlığımızın 7-24 esasına göre hizmet veren Konsolosluk Çağrı Merkezi konsolosluk hizmetleriyle ilgili bilgi almak isteyen ve soruları olan vatandaşlarımıza bilgilendirme ve yönlendirme yapmak suretiyle destek olmaktadır. Konsolosluk Çağrı Merkezi tarafından 140 bini aşkın çağrı cevaplanmıştır. Hiçbir çağrı cevapsız bırakılmamıştır. Benzer şekilde, Dışişleri Bakanlığımızın sosyal medya hesapları iletişim için vatandaşlarımızca yoğun olarak kullanılmaktadır. İletilen her mesaja yanıt verilmektedir.

DKDM, yabancı ülkelere ve uluslararası kuruluşlara yapılan tıbbi malzeme yardımlarını da Sağlık Bakanlığımız ve diğer tüm kuruluşlarımızla bilistişare yönetmekte ve yönlendirmektedir.

DKDM bünyesinde komşularımız ve tüm dünyadaki sınırlar, ulaştırma, seyahat ve bu bağlamda uygulanan koşul ve kısıtlamalar takip edilmekte, ülkemizin ticari ve ekonomik menfaatleri doğrultusunda yabancı ülkeler nezdinde girişimler yapılmaktadır. 6 Kasım itibarıyla 97 noktaya ulaşan uluslararası uçuşların başlatılması ve seyahat kısıtlamaların kaldırılarak ülkemize yönelik turizm hareketlerinin canlandırılmasında DKDM asli sorumluluk üstlenmiştir.

DKDM tüm ilgili kurumlarımız ile Bakanlığımız içi birimlerimiz ve dış temsilciliklerimizin istifadesi için dünyada salgınla bağlantılı gelişmeleri, vatandaşlarımızın durum ve ihtiyaçlarını ve yabancı ülkelerin başvuru ve taleplerini derleyen günlük raporlar yayınlamaktadır.

DKDM ayrıca salgının küresel etkilerini ve normalleşme süreçlerini içeren ve salgın sürecinde ve sonrasında ortaya çıkabilecek fırsatları derleyen kapsamlı raporlar hazırlayarak ilgili kurumlarımızın istifadesine belirli aralıklarla sunmuştur.

DKDM bünyesinde dünyada aşı konusunda yapılan çalışmalar da izlenmekte, dış temsilciliklerimiz vasıtasıyla iletilen bilgiler derlenerek, Sağlık Bakanlığımızla paylaşılmaktadır.

Bunun yanı sıra, dünya ülkelerinin Covid-19 enfeksiyonu ve hastalığına karşı test, karantina ve tedavi sistemleri hakkında gerekli bilgiler bir rapor halinde Sağlık Bakanlığımıza iletilmektedir.

Bakanlığımız Stratejik Araştırmalar Merkezi'nce dünyada önde gelen çeşitli yayın organlarının yazılan koronavirüsle ilgili kayda değer makaleler günlük olarak izlenerek özetlenmekte ve ilgili kurumlarımızla iç birimlerimizin ve dış temsilciliklerimizin istifadesine sunulmaktadır.

Stratejik Araştırmalar Merkezimiz, yayınlarıyla Covid-19 salgını sürecinde akademik tartışmalara yön vermiştir. Bu bağlamda, küresel salgın ve ürettiği belirsizlik ortamında, saygın akademisyen ve uzmanların ön analizlerine dayanan "Covid-19 Sonrası Küresel Sistem: Eski Sorunlar Yeni Trendler" konulu disiplinler-arası bir derleme yayın Nisan ayında yayımlanmıştır. Benzer şekilde, Stratejik Araştırmalar Merkezi ve Antalya Diplomasi Forumu tarafından, saygın bilim insanları, küresel düşünürler ve uzmanların COVID-19'un uluslararası sistem, devletler, insanlar, büyük güç rekabeti, uluslararası kuruluşlar, güvenlik, küreselleşme ve çatışmalar üzerindeki muhtemel etkisine ilişkin değerlendirme ve analizlerinden oluşan "Covid-19 Sonrası Dünya: İşbirliği mi Rekabet mi?" konulu bir çalışma Haziran ayında yayımlanmıştır.

C. Yurtdışındaki vatandaşlarımızın ülkemize tahliyesi

Ülke dışında yaşayan ve kalan tüm Türk vatandaşlarının refahı, güvenliği ve bunların ötesinde yurda kavuşmaları temel önceliğimizdir. Bu anlayışla, Sayın Cumhurbaşkanımızın talimatlarıyla Bakanlığımızca, yurt dışında mahsur kalan vatandaşlarımızı ülkemize getirmek için seferber olunmuştur.

Dünya çapında, karmaşık ve aylara yayılan bir tahliye operasyonu Bakanlığımız, Ulaştırma ve Altyapı, İçişleri, Gençlik ve Spor ve Sağlık Bakanlıklarımız ile Kredi Yurtlar Kurumu, AFAD, Kızılay ve THY'nin işbirliğinde başarıyla gerçekleştirilmiştir.

Krizin başından bu yana 141 ülkeden 100 bini aşkın vatandaşımız yurda getirilmiştir.

Bu Cumhuriyet tarihimizin en geniş çaplı tahliye operasyonu olarak kayıtlara geçmiştir.

Tahliye yapılan ülkeler arasında çok uzak kıtalarda ulaşılması zor bölgelerde küçük adalar da bulunmaktadır. Pek çok ülkenin içinde şehirlerarası seyahat yasaklarının da olduğu düşünülürse, operasyonun karmaşıklığı daha iyi anlaşılabilir. 4 kıtada, Brezilya'dan Moritanya'ya, Kanada'dan Bali'ye uzanan bir coğrafyada vatandaşlarımız yurtlarına kavuşturulmuştur.

D. Ülkemizdeki üçüncü ülke vatandaşlarının ülkelerine tahliyesi

Bakanlığımız ilgili kurumlarımızla işbirliği halinde 17 Mart-11 Haziran döneminde 91 ülkenin tahliyelerine destek olmuş, bu çerçevede 37.682 yabancı ülkemizden tahliye edilmiştir. 17 Mart tarihinden pandemi bağlantılı kısıtlamaların kalktığı 11 Haziran tarihine kadar doğrudan veya dolaylı desteğimiz ile 290 bin yabancı ülkemizden ayrılmıştır.

E. Tıbbi Yardımlar

Salgınla mücadele kapsamında gerçekleştirdiğimiz dış yardımlar, **insani ve girişimci dış politikamızın** yansımasıdır. Bu çerçevede dünyanın dört bir yanından aldığımız yardım taleplerini **imkanlarımız ölçüsünde** karşılamaya çalışmaktayız. Bakanlığımız bu süreçte, yabancı ülkelerden taleplerin alınması, değerlendirilmesi ve yönlendirilmesiyle tedarikinde Sağlık Bakanlığımız ve diğer kurumlarımızla tam bir işbirliği içinde çalışmaktadır.

Bugüne kadar **158 ülkeden** farklı nitelikte (*malzeme hibesi, nakdi yardım, satış/ihracat izni*) **yardım talebi** almış bulunmaktayız; şu ana kadar ise **155 ülkeye yardım sağlamış bulunmaktayız.**

Yardım yaptığımız 155 ülkeden 128'i hibe, 73'ü satın alma ve ihraç izni olup, 45 ülkeye de nakdi yardım yapılmıştır. [*Aynı ülkenin ülkemizden farklı kategorilerde (malzeme hibesi/nakdi yardım/ ihraç izni/satın alma izni) yardım almış olması mümkündür.*]

Yardım talebi aldığımız bölgeler arasında **48 ülkeyle Afrika kıtası başı çekmektedir.** Bunu sırasıyla, Avrupa (41 ülke), Asya (33 ülke), Amerika (21 ülke) ve Okyanusya (15 ülke) izlemektedir.

Ülkelerin yanı sıra, **uluslararası kuruluşlar da (19 uluslararası kuruluş/ bağlı organ)** ülkemizden tıbbi malzeme yardım talebinde bulunmaktadır. Bunlardan 9'unun (*OCHA, UNICEF, PAF, SICA, CARICOM, NATO, IGAD, DSÖ, AGİT*) talebi kısmen veya tamamen ülkemiz tarafından karşılanmıştır.

Yardımlarımız, **ağırlıkla aynı olarak tıbbi malzeme yardımından,** özellikle **kişisel koruyucu malzemeden** oluşmaktadır; bunun yanı sıra ülkemiz tarafından üretilen **solunum cihazlarını** da hibe olarak ihtiyacı bulunan ülkelere temin etmekteyiz.

Salgın koşullarında gıda güvenliği sorunu yaşayan ülke ve bölgelere **gıda yardımında da bulunmaktayız.**

Salgın koşullarında yaşlılar, engelliler, kimsesiz çocuklar gibi **dezavantajlı gruplara yönelik özel yardım programları** oluşturuyoruz. **Bangladeş, Etyopya, Kenya, Pakistan, Sudan, Suriye, Tunus ve Yemen'de** yerlerinden edilmiş kişiler, mülteciler ve göçmenlere; **Bangladeş'te** sokak çocuklarına, **Gine'de** engellilere ve yetim çocuklara, Güney Sudan'da yetimhanedeki çocuklara, **Kazakistan'da** görme engellilere, **Kenya'da** yetim çocuklara, KKTC'de engellilere, **Romanya'da** engelli ve kimsesiz çocuklara, **Moğolistan'da** Çocuk Esirgeme yurtlarına, yaşlı ve engelli bakımevlerine, **Moldova'da** huzurevleri, yetimhaneler, kimsesiz çocuk yetiştirme evleri, evsizler için barınma evlerini kapsayan 15 sosyal yardım merkezine, **Mozambik'de** kimsesiz çocuk ve yaşlı bakım evlerine, **Namibya'da** engelli çocuk ve ailelerine, **Yemen'de** kadın sığınma evlerine ve diğer dezavantajlı kesimlere çeşitli kalemlerde yardım sağlanmıştır.

Gelişmekte olan bazı ülkelerde, yerel kaynakların kullanılarak kişisel **koruyucu malzeme üretilmesine yönelik eğitim programları** düzenlemekteyiz. Ayrıca yine yerel imkanlarla kişisel koruyucu malzeme üretimine destek için hammadde sağlamaktayız. **TİKA, Afganistan, Bosna Hersek, Esvatini Krallığı, Gambiya, Gürcistan, Güney Sudan, Kolombiya, Moldova, Mozambik, Sırbistan, Sudan, Suriye, Tacikistan'da** yerel imkanlarla kişisel koruyucu malzeme /hijyen malzemesi üretimine yönelik eğitim programları oluşturmuş veya yerel üretim için malzeme temin etmiştir.

Salgın sonucunda ekonomik sıkıntılarla karşı karşıya bulunan bazı dost ülkelere **bütçe desteği** vermeye çalışılmaktadır.

Uluslararası düzeyde tıbbi yardımlarımıza ilişkin süreç **farklı kurumlarımızın işbirliği ve koordinasyonu**yla yürülmektedir. Bakanlığımızın yanı sıra, bu süreçte yer alan başlıca kurum ve kuruluşlarımız Sağlık, Milli Savunma ve Ticaret Bakanlıklarımız ile

Kızılay, Türk İşbirliği ve Kalkınma Ajansı (TİKA), AFAD, Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı ve Türk Hava Yolları'dır.

İş dünyamız da Türkiye'nin dost ülkelerine Kovid-19'la mücadelelerinde destek olmaktadır. Bugüne kadar **50'nin üzerinde Türk firması 20'yi aşkın dost ülkenin** salgınla mücadelesine çeşitli şekillerde destek sağlamıştır.

Salgın sürecinde uluslararası dayanışmaya katkımızla, Türkiye bir kez daha tüm dünyaya güvenilir bir ortak olduğunu kanıtlamıştır.”

F. Uluslararası uçuşların başlatılmasına matuf çabalarımız

11 Haziran 2020 tarihinde, ülkemiz sınırlarına Covid-19'la mücadele amacıyla getirilen kısıtlamaların bazı istisnalarla kaldırılması bağlamında uluslararası uçuşların başlamasını teminen ilgili kurumlarımızla da koordinasyon halinde, Haziran ayı başından itibaren gerek Ankara'da Büyükelçilikler nezdinde, gerek dış temsilciliklerimiz vasıtasıyla girişimlerde bulunulmuştur. Bu girişimlerimiz sonucunda uluslararası uçuşlar aşamalı olarak başlamıştır.

4 Kasım 2020 itibarıyla 97 ülkeyle karşılıklı uçuşlarımız başlamış bulunmaktadır. Henüz başlamamış olanlar da takip edilmektedir.

Ekim ayının başından bugüne Arjantin, Brezilya, Gambiya, Güney Afrika Cumhuriyeti, Irak, İran, Kolombiya, Litvanya, Panama, Ruanda, Tacikistan, Uganda ve Umman ile uçuşlar başlamıştır.

Bazı ülkelere düzenli uçuşların henüz başlamadığı sırada havayollarına verilen özel izinle uçuşlar düzenlenmiş ve düzenlenmeye devam etmektedir. Bahsekonu izin için

talepler Bakanlığımız Koordinasyon ve Destek Merkezi (DKDM) tarafından değerlendirilmekte ve Sivil Havacılık Genel Müdürlüğüyle gerekli eşgüdüm yapılmaktadır. Bu bağlamda, düzenli uçuşların başlamadığı ülkelere vatandaşlarımızın yurda dönüşleri öncelikle olmak üzere insani amaçlı uçuşlara izin verilmektedir.

G. Turizmin canlandırılmasına yönelik çalışmalara katkılarımız

Ülkemiz ekonomisi ve istihdamı için kilit önem taşıyan turizmimizin canlandırılması amacıyla, kapsamlı bir güvenli turizm programı Turizm Bakanlığımızca yürürlüğe konulmuştur.

Güvenli seyahat ve turizm için havalimanından konaklamaya, iç ulaşımdan restoranlara kadar her alanda sağlık ve hijyen tedbirleri alınmış ve sertifikasyon süreci başlatılmıştır. Alman TÜV Süd and Royal Cert, İngiliz Lloyd's Register, Fransız Bureau Veritas ve Türk Standartları Enstitüsü sertifika veren kuruluşlar arasındadır. Güçlü sağlık altyapımız da misafirlerimizin sağlığı ve güvenliği için hazır durumdadır.

Güvenli turizm amacıyla attığımız kapsamlı adımların, diğer ülkelere tanıtılması seyahat kısıtlamalarının ve uyarılarının kaldırılması için, başta Sayın Cumhurbaşkanımız, Sayın Bakanımız ve Sayın Kültür ve Turizm Bakanımızın muhataplarıyla yaptıkları görüşmeler olmak üzere, yoğun temas, girişim ve tanıtım faaliyetlerinde bulunulmuştur.

Bu çabalarımız en önemli turizm pazarımız olan ülkeler bakımından sonuç vermiştir.

İngiltere, Temmuz ayında ülkemizi seyahat koridoru ülkeleri arasına dahil etmiş, ülkemizden dönüşte karantina mecburiyetini ve seyahat uyarısını kaldırmıştır. Yaz sezonu boyunca İngiliz turistler ülkemizde ağırlanmıştır. İngiliz Hükümetinin 1 Ekim'de aldığı karar ile 3 Ekim'den itibaren seyahat koridoru son bulmakla beraber, bu ülkeyle uçuşlar ve seyahatler devam etmekte, İngiltere tarafıyla turizmin aksamadan devamına matuf çalışmalarımız sürmektedir.

Almanya vardığımız mutabakat çerçevesinde Ağustos ayı başında ülkemizdeki dört önemli turizm şehri olan Antalya, İzmir, Aydın ve Muğla için seyahat uyarısını kaldırmıştır. Alman turistler mutabakatımızı müteakiben ülkemizde ağırlanmıştır. 9 Kasım itibariyle askıya alınan bu mutabakatın yeniden yürürlüğe konulması her iki tarafın da hedefidir. Almanya ile uçuş ve seyahatler devam etmektedir.

Rusya ile karşılıklı tarifeli uçuşlar 1 Ağustos'ta başlamış, Rus turistler Turistik charter seferleriyle 10 Ağustos'tan itibaren ülkemize gelmeye başlamıştır. Rusya, Türk vatandaşlarının girişine yönelik kısıtlamaları da kaldırmıştır.

Benzer şekilde, Ukrayna ile uçuşlar 1 Temmuz'da başlatılmış olup, Antalya başta olmak üzere turizm merkezlerimize charter uçuşlar düzenlenmektedir.

Malta ülkemize yönelik seyahat uyarısını kaldırmış, İsviçre periyodik olarak güncellenen riskli bölgeler listesine ülkemizi dahil etmemiştir.

Romanya ve Polonya da ÷lkemize yönelik turizmi etkileyen seyahat kısıtlamalarını kaldırmıştır. Bu iki ÷lkeyle de uçuşlar başlamıştır.

Bulgaristan, 31 Ağustos'ta hem Bulgar vatandaşlarını ve hem de vatandaşlarımızı etkileyen test, karantina, giriş ve transit geçiş konularındaki tüm kısıtlamaları kaldırmıştır.

Moldova, ÷lkeye girişleri yasak olan kırmızı bölge listesinde ÷lkemizde yer vermemiştir. Vatandaşlarımız, Moldova'ya da 14 günlük zorunlu izolasyon rejimine tabi olmaksızın giriş yapabilmektedir. Benzer şekilde, Karadağ da ÷lkemizi uluslararası seyahat bağlamında yeşil kategoride değerlendirmektedir.

Ürdün, uluslararası seyahat bağlamında ÷lkeleri yeşil, sarı ve kırmızı kategorilere ayırırken ÷lkemiz en hafif tedbirlerin uygulanacağı "yeşil kategoride" yer almıştır.

Güney Afrika Cumhuriyeti makamlarınca 1 Ekim'de uluslararası uçuşların başlatılmasına karar verilmiş ve müteakiben uçuşların yasak olacağı ÷lkelerin listesi yayınlanmıştır. Ülkemiz yüksek riskli olarak belirlenen ÷lkeler arasında yer almamaktadır.

H. Aşı çalışmalarının yurtdışı işbirliği boyutu

İnsani olduğu kadar stratejik bir mahiyet taşıyan Covid-19'a karşı aşı geliştirme çalışmaları dünya gündeminde ön sıralarda yer almaya devam etmektedir. Bakanlığımız, dünyada aşıyla ilgili gelişmeleri yakından takip etmekte, özellikle potansiyel işbirliği ve tedarik imkanlarını dikkate alarak Sağlık Bakanlığımızın ihtiyaç duyduğu bilgileri derleyerek iletmektedir. Bu bağlamda, dünya çapında klinik aşamaya geçmiş aşılarla ilgili projeleri yürüten firma ve ÷lkelerin diğer ÷lkelerle tedarike yönelik işbirliği faaliyetlerine dair bilgiler içeren bir çalışma dış temsilciliklerimizin katkılarıyla tamamlanmıştır.

29 Ekim 2020 tarihli Dünya Sağlık Örgütü verilerine göre dünya genelinde toplam 201 aşı geliştirme çalışması bulunmaktadır. Bunlardan 45'i klinik aşamadayken 156'sı klinik öncesi aşamadır. Listede ÷lkemizden tamamı klinik öncesi aşamada olan 12 aşı adayı bulunmaktadır. Ülkemiz dünyada aşı geliştirme çalışmalarında ön sıralarda yer almıştır.

Covid-19 aşısına eşit erişimi desteklemek üzere yenilikçi bir küresel fon mekanizması olan Covid-19 Aşısına Küresel Erişim Oluşumu'na (COVAX) katılımımıza dair hukuki değerlendirme ve karar alma süreçlerine Bakanlığımızca katkı sağlanmakta, bu hususta Sağlık Bakanlığımızla yakın iştişare içinde bulunmaktadır.

Keza Bakanlığımızca aşı geliştirme alanında Çin, Rusya ve Endonezya yapılan işbirliği girişimlerine gereken destek verilmektedir.

Bakanlığımız stratejik bir mesele olan dünyadaki aşı geliştirme çalışmalarını yakından takip etmeye ve güncel bilgileri paylaşmaya devam edecektir.

I. Sınırlarımızdaki çalışmalar, ticaret uygulamaları ve yük taşımacılığı alanındaki düzenlemelere katkılarımız, Ulusal Koronavirüs Eşgüdüm Komisyonu ve Ülkemizin Uluslararası Koordinasyon Grubu Toplantılarına katılımı

Salgın döneminde, hastalıkla mücadelede elzem olan malzemelerin hedefine ulaştırılması, gıda ürünlerinin temininin devamı ve salgının ekonomik etkilerinin bertaraf edilmesi doğrultusunda uluslararası **tedarik zincirinin aksamadan yürütülmesinin** toplum hayatında sahip olduğu hayati önem bir kere daha anlaşılmuştur. Türkiye, salgınla mücadele sürecinde uluslararası yük taşımacılığı alanında tedarik zincirinin aksamaması için elinden gelen gayreti göstermiştir.

Toplumsal ihtiyaçların temini ve tedarik zincirinin devamlılığının sağlanması açısından **1 Mart tarihi itibariyle Irak, 4 Mart itibariyle İran ve 22 Mart itibariyle Bulgaristan ile sınırlarımızda temassız ticaret** uygulamasına geçilmiştir. Tampon bölgelerde konteyner değişimi, dorse değişimi ve şoför değişimi yoluyla ticaretin gerçekleştirilmesi sağlanmıştır. Temassız ticaret uygulaması Bulgaristan ile 27 Nisan'da, İran ile 6 Haziran'da, Irak ile 21 Ağustos tarihinde fiilen son bulmuştur.

Habur Sınır Kapımızda Temassız Ticaret Uygulaması ile birlikte, Mart ayında günlük ortalama çıkış sayısı 642'ye, Nisan ayında 1.255'e, Mayıs ayında 1.356'ya, Haziran ayında 1.395'e, Temmuz ayında 1.388'e, Temassız Ticaret uygulamasının fiilen sona erdiği 21 Ağustos tarihi itibariyle Ağustos ayında 1.210'a yükselmiştir. Bu rakamla Habur'un kriz öncesi dönemdeki günlük rakamlarına yaklaşmıştır.

İran ile tampon bölge olmaması nedeniyle uzunca bir süre karayolu ile herhangi bir işlem yapılamaz hale gelmiştir. Sınırların kapalı olduğu dönemde tüm alternatifler üzerinde çalışılmış, sadece Kapıköy Demiryolu Gümrük Kapısı alternatif olarak öne çıkmıştır. Ocak-Şubat aylarında ortalama 659 vagon ile taşımacılık yapılan hatta Nisan ayı çıkış toplamı 1.797, Mayıs ayı çıkış toplamı 1.168, Haziran ayı çıkış toplamı 1.544, Temmuz ayı çıkış toplamı 997, Ağustos ayı çıkış toplamı 628 vagona ulaşmıştır.

Transit olarak Orta Asya ülkelerine yapılan yıllık ortalama **35.606** ihracat TIR geçişi, gerekli diplomatik girişimlerin neticesinde büyük oranda Bakü-Tiflis-Kars (BTK) Demiryolu hattına yönlendirilmiştir. BTK hattında çıkış yönünde Ocak 2020'de toplam 121 vagon/4.219 ton olan eşya taşıma değeri, Nisan'da 443 vagonla 27.113 ton, Mayıs'ta 423 vagonla 28.243 ton, Haziran'da 236 vagonla 12.989 ton, Temmuz'da 138 vagonla 6.947 ton, Ağustos'ta 187 vagonla 7.071 ton olmuştur.

Covid19 salgınıyla mücadele sürecinde sınır kapılarımızdan gerçekleştirilen **giriş/çıkışların esasları İçişleri Bakanlığımızın Genelgeleriyle** belirlenmektedir. Salgının başlangıcında 9 Nisan 2020 tarihli ve 6360 Sayılı "Uluslararası Yük Taşımacılığı" başlıklı Genelgesi ile Türkiye'ye Giriş Yaparak Mal Boşaltacak Şoför ve Araçlar için **14 günlük karantina zorunluluğu** getirilmiştir.

Buradaki usul ve esaslar, salgınla mücadelede ülkemizde geline aşama ve komşu ülkelerin vardıkları safhalar da göz önünde bulundurularak, **27 Nisan, 9 Mayıs, 14 Mayıs, 3 Haziran, 11 Haziran ve 15 Eylül 2020** tarihlerinde çıkarılan genelgelerle tedricen serbestleştirilerek nihai hale getirilmiştir. Bu kapsamda, halen İran sınırında yolcu geçişlerinde bazı istisnalarla devam eden kısıtlamalar dışında sınırlarımızdaki geçişlerle ilgili bir kısıtlama bulunmamaktadır.

Sınır kapılarımıza yönelik ilgili kurumlarımızca alınan tedbirlerin şekillendirilmesinin ve bunların **ülkemizde mukim yabancı temsilciliklere** iletilmesinin koordinasyonu salgın sürecinde özenle takip edilmiştir.

Diğer yandan, uluslararası yük taşımacılığı kapsamında diğer ülkelerin sınır kapılarındaki uygulamalar sebebiyle **TIR sürücülerimizin karşılaştığı, vize başta olmak üzere, çeşitli problemlerle ilgili** sektörden gelen şikayetlerin giderilmesine yönelik gerekli girişimlerin yapılması sağlanmıştır. Bu kapsamda Uluslararası Nakliyeciler Derneği ile Bakanlığımız arasında bir "ad hoc" çalışma grubu oluşturulmuş ve ilk toplantısı 17 Temmuz 2020 tarihinde, ikinci toplantısı 5 Kasım 2020'de Bakanlığımız evsahipliğinde gerçekleştirilmiştir.

Koronavirüs salgını sürecinde atılacak adımları ele almak üzere, ilgili kurumlarımız arasında Bakan Yardımcıları düzeyinde teşkil edilen **Ulusal Koronavirüs Eşgüdüm Komisyonu'na Bakan Yardımcımız Sayın Yavuz Selim Kiran** katılarak, dünyada salgın bağlamında yaşanan gelişmeler ile ülkemizin tutumu hakkında görüş ve önerilerimizi paylaşmaktadır. Videokonferans yöntemiyle yapılan toplantıların onbeşincisi 3 Kasım 2020 tarihinde gerçekleştirilmiştir.

J. Uluslararası işbirliği çalışmaları:

Türkiye tüm insanlığı etkileyen küresel bir sınama olan salgının başından bu yana uluslararası işbirliği ve dayanışmanın önemini vurgulamış, gayret ve girişimlerini bu alana yoğunlaştırmıştır. Çok taraflı forumlarda ve ikili düzeyde Sayın Cumhurbaşkanımız diğer ülkelerin devlet ve hükümet başkanlarının görüşlerine başvurduğu bir lider olmuştur. Sayın Cumhurbaşkanımız salgınla mücadelede çok taraflı ve ikili işbirliği ve istişare bağlamında liderler düzeyinde temas ve görüşmelere büyük önem vermiştir.

Keza Sayın Bakanımız gerek çok taraflı forumlarda gerek ikili düzeyde görüşmelerinde salgınla mücadelede uluslararası ve ikili işbirliğinin geliştirilmesi yönünde etkin gayret

sarfetmiş, katkılarda bulunmuştur. Sayın Bakanımız ikili görüşmelerinde vatandaşlarımızın tahliyesi ve tıbbi yardımlar konularına öncelik vermiştir.

Ülkemiz, Covid-19'la mücadele amacıyla oluşturulan ve başlatılan işbirliği girişimlerine öncülük etmiş, tam destek vermiş, aktif katkıda bulunmuştur. Bu çerçevede, BM'de, G20'de, Türk Konseyi'nde, MIKTA'da, İslam İşbirliği Teşkilatı'nda ve birçok uluslararası platformda yapılan çalışmalara katkı yapılmış ve salgınla mücadelede çok taraflılığın önemini öne çıkarılmıştır.

Ülkemiz Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nda "Covid-19 ile mücadelede tıbbi malzeme, aşı ve ekipmana küresel ulaşımın temini için uluslararası işbirliği" konulu karar tasarısının eş sunucusu olmuştur.

26 Mart 2020 tarihinde Covid-19 konulu olağanüstü G20 Liderler Zirvesi videokonferans yoluyla gerçekleştirilmiştir. G20 liderleri, sağlık, ekonomi, uluslararası ticaret ve işbirliği konularına odaklanarak, virüsün küresel sosyal ve ekonomik etkileriyle mücadele edilebilmesi amacıyla G20 liderliğinde atılabilecek adımları ele almış; IMF, Dünya Bankası ve çok taraflı kalkınma bankalarıyla işbirliği halinde alınabilecek mali önlemlere ve BM, OECD, ILO, DSÖ gibi uluslararası örgütlerle eşgüdüm yapılarak atılabilecek adımlara odaklanan bir bildiriye kabul etmişlerdir. Sayın Cumhurbaşkanımız başta olmak üzere bazı G20 liderleri çatışmalar sebebiyle özellikle zorda bulunan ülkelerdeki duruma ve elverişsiz koşullardaki mültecilerin ve zorla yerlerinden edilmiş kişilerin karşı karşıya buldukları risklere dikkat çekmiş, serbest ticaretin önündeki engellerin kaldırılması ve DTÖ kurallarıyla uyumlu bir şekilde uluslararası ticaretin işleminin sağlanması çağrısında bulunmuşlardır.

10 Nisan 2020 tarihinde Sayın Cumhurbaşkanımızın da katılımlarıyla videokonferans yöntemiyle düzenlenen Türk Konseyi Olağanüstü Liderler Zirvesi'nde Covid-19 ile ortak mücadele bağlamında ortak eylem planı oluşturulması ele alınmış, zaruri maddelerin, gıda ve ilacın Türk Konseyi üye ülkelerinin sınırlarından zamanlıca geçebilmesi için mevcut engellerin kaldırılması, mezkur ülkelerin sınırlarından engelsiz geçebilecek malların listesinin derlenmesi, sınırlarda yük taşımacılığına ilişkin bilginin hızlıca üyeler arasında paylaşımını sağlayacak mekanizma oluşturulması, enfekte kişiler hakkında bilgi paylaşılacak online bir platform kurulması hususlarında görüş alışverişinde bulunulmuştur.

İslam İşbirliği Teşkilatı İcra Komitesi ülkemizin girişimiyle salgını ele almak üzere Dışişleri Bakanları düzeyinde 22 Nisan 2020 tarihinde videokonferans yöntemiyle toplanmıştır. Ülkemizin önerisiyle Nihai Bildirgede, salgının büyüklüğü ve ciddiyetinin hükümetlerarası düzeyde sık, sistematik ve düzenli temas ve danışmaları gerekli kılması suretiyle Daimi Temsilciler Komitesi'nin hükümetlerarası düzeyde koordinasyon ve danışma amacıyla düzenli toplanması kararına yer verilmiştir.

25 Eylül 2020 tarihinde düzenlenen Karadeniz Ekonomik İşbirliği Örgütü (KEİ) Dışişleri Bakanları Konseyi Gayriresmi Toplantısı'nda Sayın Bakanımız, KEİ ülkeleri arasında kriz ve operasyon merkezleri arasında bir koordinasyon ağı ile iyi uygulama örneklerinin paylaşılacağı bir mekanizma kurulmasını önermiş; bahsekonu ağın vatandaşların tahliyesi ve tıbbi malzemenin nakliyesi gibi faaliyetlerin yürütülmesine katkılarına dikkat çekmiştir. İkinci olarak, önerimizin aşı ve antiviral ilaç geliştirilmesi ve

üretmesinde işbirliği yapmak olduğunu belirten Sayın Bakanımız, aralarında KEİ üyelerinin de olduğu bazı ülkelerin COVID-19 aşısı geliştirilmesine yönelik önemli adımlar atmış olduğuna işaretle, KEİ'nin aşı alanda bölgesel bir işbirliği yaklaşımı benimsemesini önermiştir. Ayrıca KEİ Sağlık Bakanları arasındaki işbirliğinin güçlendirilmesini ve çeşitlendirilmesini gündeme getirmiştir.

Kanada'nın inisiyatifiyle, aralarında Türkiye'nin de bulunduğu 16 ülkenin (Brezilya, Kanada, Avustralya, Fransa, Almanya, İtalya, Birleşik Krallık Endonezya, Güney Afrika, Fas, Meksika, Peru, Güney Kore, Singapur, Hindistan ve Türkiye) ve AB'nin katılımıyla oluşturulan Uluslararası Koordinasyon Grubu (UKG) toplantılarına Sayın Bakanımız katılmış, görüş ve önerilerimiz paylaşılmıştır. Covid-19 salgınıyla mücadele kapsamında atılan adımların Dışişleri Bakanları düzeyinde görüşüldüğü gayri-resmi istişare forumu niteliğindeki UKG'nin bugüne kadar Bakan düzeyinde onbir videokonferans toplantısı yapılmıştır. Ayrıca, UKG bünyesinde kıdemli memurlar düzeyinde sekiz toplantı gerçekleştirilmiştir.

Bakanlığımız, insani ve girişimci dış politikamız rehberliğinde, salgın sürecinde aynı gemide olan insanlığın bu felaketten işbirliği ve dayanışma içinde kurtulması ve bu süreçten çıkarılan derslerle uluslararası sistemin salgın sonrasında daha adil, paylaşımcı ve etkin bir yapıya kavuşması yönündeki girişimlerini sürdürecektir.